

اهداگران اسناد

صدها قطعه نگاتیو و عکس و فیلم از انقلاب اسلامی

در گرگان

مریم محمدشفیع

از همان ده‌های آغازین ورود فن عکاسی به ایران، جایگاه عکس به عنوان یکی از اسناد معتبر در تاریخ ایران تثبیت شده بود، اما پس از انقلاب مشروطه عکاسی وارد دنیایی جدید شده و عکس به عنوان یکی از گویاترین و ملموس‌ترین آثار برجای مانده از یک واقعه‌ی تاریخی، جایگاه خود را در بین انواع اسناد تاریخی تثبیت کرد. پس از انقراض قاجاریان و روی کار آمدن سلطنت پهلوی، با ورود عکس به مطبوعات، عکاسان با کارکردهای عکس به عنوان یک سند تصویری بیشتر آشنا شدند، چنان‌که رفته رفته از این دوران به بعد تعداد عکس‌هایی با مضامین اجتماعی و با رویکرد ثبت وقایع اجتماعی-مردمی، رو به افزایش رفت. با پیشرفت تکنولوژی ساخت دوربین‌های کوچک عکاسی و ورود آن به بازار، اندک اندک عکاسی از انحصار عکاسان حرفه‌ای و عکاسخانه‌ها خارج شده و به تبع آن تنوع موضوعی عکس‌ها و تعداد عکاسان و عکس‌ها نیز بیشتر شد. هرچند ورود دوربین عکاسی به خانه‌ها موجب تولید عکس‌های آماتوری و غیرحرفه‌ای شد، لکن گاهی همین عکس‌های آماتوری، امروزه تنها اسناد موجود از یک موضوع یا واقعه‌ی تاریخی به شمار می‌روند.

تجمع انقلابیون در مقابل پادگان گرگان ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ - عکاس: محسن حاتم‌نژاد

در جریان مبارزات انقلابی ایران که منجر به پیروزی انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ شد، اغلب عکاسان حرفه‌ای از نقاط مختلف کشور در شهرهای بزرگ و مراکز ناآرام، گردآمده و در آن جا به عکاسی پرداخته‌اند. بنابراین از وقایع ایام انقلاب در شهرهای کوچک، عکس‌های مطلوب کمتری وجود دارد. لکن همان عکس‌هایی که شاید بعضاً در زمان خود، عکس‌های غیر هنری، یا غیر اصولی به حساب آمده و حتی عکس‌هایی که در شلوغی‌های آن ایام، اغلب کادربندی درستی نداشتند و یا از وضوح کافی برخوردار نبودند، مسلماً اکنون اسنادی ارزشمند از وقایع انقلاب اسلامی ایران در گوشه و کنار کشور محسوب می‌شوند. خوشبختانه شهر گرگان از جمله شهرهایی است که تعداد زیادی از عکاسان آماتور از ناآرامی‌های آن روزگار عکسبرداری کرده‌اند. چنان‌که تا کنون بالغ بر یک هزار قطعه عکس از آن ایام شناسایی شده است. در این فرصت یک مجموعه فیلم سوپر ۸ و همچنین ۷ مجموعه از عکس‌های انقلاب اسلامی در شهر گرگان را که بعضاً نگاتیو آن‌ها به مرکز اسناد مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء شده است، معرفی خواهیم کرد.

عکس‌های سیدعباسعلی محسنی مفیدی

سیدعباسعلی محسنی مفیدی فرزند سید عبدالحمید در یازدهم بهمن ۱۳۲۴ خورشیدی در محله میدان گرگان به دنیا آمد. او عکاسی را از دوران نوجوانی به صورت آماتور با یک دوربین ۳۵ میلی‌متری آغاز کرد و پس از مدتی به واسطه‌ی اشتغال در عکاسخانه‌های گرگان، با این فن بیشتر آشنا شد و پس از گذشت چند سال عکاسی را به صورت حرفه‌ای و هنری ادامه داد. محسنی مفیدی در دبیرستان رازی گرگان یک تاریک‌خانه تأسیس کرد و به آموزش عکاسی مشغول شد. در جریان انقلاب اسلامی، پوسترها و اطلاعیه‌هایی را که از تهران و نقاط دیگر به گرگان می‌آوردند، عکاسی کرده، در تاریک‌خانه‌ی خود فیلم‌ها را ظهور و چاپ می‌کرد. و از این طریق عکاسی را به خدمت انتشار پوسترها و اطلاعیه‌های انقلابی گرفته بود. همچنین وی بسیاری از وقایع انقلاب گرگان را نیز عکاسی کرده است، که متأسفانه اکثر آن‌ها مفقود شده‌اند. از میان مجموعه عکس‌های محسنی مفیدی، تعداد ۱۶ قطعه نگاتیو سیاه و سفید مربوط به پوسترهای انقلابی و عکس‌های پیشوایان انقلاب، به مرکز اسناد تاریخی مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء شده است.

فیلم محمدرضا اثنی عشری

محمدرضا اثنی عشری فرزند غلام حسین در بیست و چهارم دی ۱۳۲۷ خورشیدی در گذر بادگیر از محله میدان گرگان به دنیا آمد. وی که خود از بنیانگذاران انجمن سینمای جوان گرگان در حدود سال ۱۳۵۲ بود، به همراه عده‌ای دیگر از هنرمندان گرگان، در این انجمن فعالیت هنری داشت. اثنی عشری کار فیلمبرداری با دوربین بوئر ۸ میلی‌متری را از سال ۱۳۵۲ به صورت آماتوری آغاز کرد. در جریان فعالیت‌های ضد حکومتی، وی در زمره‌ی مخالفین حکومت و فعالان انقلابی درآمد و بارها از سوی مأمورین رژیم مورد ضرب و شتم قرار گرفته و مدت‌ها تحت تعقیب بود. اثنی عشری به دلیل فعالیت‌های جدی انقلابی در گرگان، کمتر امکان فیلمبرداری و عکاسی

از وقایع را داشت، اما با این وجود برخی وقایع را فیلمبرداری کرده است که متأسفانه بسیاری از آن فیلم‌ها به مرور زمان از بین رفته و مفقود شده‌اند. وی در سال جاری چندین حلقه فیلم ۸ میلی متری را به همراه مجموعه‌ای از اسناد و تصاویر تاریخی به مرکز اسناد تاریخی میرداماد اهداء کرده است که در بین آن‌ها یک حلقه فیلم مربوط به انقلاب اسلامی در گرگان است.

عکس‌های کاظم طلیعی طبری

کاظم طلیعی طبری فرزند محمدرضا، در دهم بهمن ماه ۱۳۲۹ خورشیدی در ؟؟؟؟ متولد شد. او عکاسی را از اواخر دهه ۱۳۴۰ خورشیدی، با یک دوربین لوبیتل، در موضوع‌های خانوادگی، اجتماعی، طبیعت، آثار تاریخی و... آغاز کرد. طلیعی که در جریان انقلاب اسلامی، از فعالان انقلابی در گرگان و منطقه بود، با یک دوربین مینولتا از وقایع انقلاب در گرگان عکاسی کرد. از بین عکس‌های کاظم طلیعی تنها ۳ قطعه عکس از انقلاب اسلامی در گرگان باقی مانده که مربوط به تجمع مردم در روز ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ در مقابل شهربانی گرگان است. این ۳ قطعه عکس به همراه چندین قطعه عکس از آثار تاریخی، استان و عکس‌هایی هنری - اجتماعی از شهرهای مختلف ایران به مرکز اسناد تاریخی مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء شده است.

عکس‌های محسن حاتم نژاد

محسن حاتم نژاد فرزند نوروزعلی، در سال ۱۳۳۴ خورشیدی در محله خیابان اول لشکر گرگان متولد شد. او سال‌ها پیش از انقلاب عکاسی آماتور را آغاز کرد و در جریان

درگیری‌های ایام انقلاب از عکاسان پرکار گرگان بود. وی علاوه بر انقلاب گرگان، از راهپیمایی‌های انقلابی مردم شیراز و کازرون در روزهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز با یک دوربین کانون عکاسی کرده است. وی که اکنون مقیم کشور لهستان است، تعداد ۲۴۳ قطعه نگاتیو از عکس‌های ایام انقلاب را که ۱۷۶ قطعه آن مربوط به گرگان و ۶۷ قطعه آن مربوط به شیراز و کازرون است، توسط برادرزاده‌اش، فؤاد حاتم نژاد، به مرکز اسناد تاریخی مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء کرده است.

فهرست نگاتیوها:

۶ قطعه نگاتیو سیاه و سفید مربوط به تظاهرات مردم گرگان در روز ۱۸ بهمن

۱۳۵۷

۲۶ قطعه نگاتیو مربوط به تظاهرات روز ۱۹ بهمن و تصاویری از زخمی ها و کشته های این روز
۱۶ قطعه نگاتیو سیاه و سفید مربوط به تشییع جنازه شهدای ۱۹ بهمن، در روز ۲۰ بهمن ۱۳۵۷
۱۰۳ قطعه نگاتیو رنگی مربوط به روز ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ در گرگان
۲۵ قطعه نگاتیو سیاه و سفید مربوط به نخستین روزهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی،
در گرگان

عکس های رحمت الله ابومشتاقی

رحمت الله ابومشتاقی فرزند مؤمن علی در سی ام مهرماه سال ۱۳۳۶ خورشیدی در محله شیرکش گرگان متولد شد. او کار عکاسی را در اوایل دره ۱۳۵۰ خورشیدی با یک دوربین کونیکا شروع کرد. وی در زمان انقلاب اسلامی از فعالان انقلابی گرگان بوده و از اغلب وقایع گرگان در آن زمان عکاسی کرده است. اما متأسفانه تعداد زیادی از عکس های او از بین رفته و جز چند قطعه چیزی باقی نمانده است. ابومشتاقی در زمان جنگ تحمیلی نیز در مناطق کردستان و خوزستان و شوشتر عکاسی کرده است. تعداد ۲۲ قطعه عکس رنگی از مجموعه عکس های ابومشتاقی از وقایع انقلاب، که تاکنون باقی مانده، به مرکز اسناد تاریخی مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء شده است. نکته ی حایز اهمیت در مورد مجموعه عکس های ابومشتاقی این است که این مجموعه جزو معدود عکس های مربوط به روز سوم آبان ۱۳۵۷ است که بسیاری از مشروب فروشی ها و سینماها و ... در گرگان به آتش کشیده شده است.

عکس های محمد اسماعیل شهیدی

محمد اسماعیل شهیدی فرزند آقا بزرگ، در سیزدهم اسفندماه سال ۱۳۳۸ خورشیدی در محله سرچشمه شهر گرگان به دنیا آمد. او کار عکاسی را از ۱۵ سالگی (سال ۱۳۵۳) با یک دوربین لویتل، به صورت آماتور و بیشتر با عکس های خانوادگی شروع کرد،

سپس به عکاسی از طبیعت علاقه مند شد و عکاسی را در این رشته ادامه داد. وی در نخستین روزهای پیروزی انقلاب اسلامی عکس هایی از تجمعات مردمی در شهر گرگان برداشته است، که اکنون ۲۹ قطعه از آن عکس ها در قالب نگاتیوهای رنگی و سیاه و سفید به مرکز اسناد تاریخی موسسه فرهنگی میرداماد اهداء شده است.

فهرست نگاتیوها:

۱۲ قطعه نگاتیو رنگی از راهپیمایی مردم گرگان در دیماه ۱۳۵۷ به مناسبت اربعین حسینی
۹ قطعه نگاتیو سیاه و سفید از راهپیمایی ارتش و مردم در روز ارتش در فروردین ۱۳۵۸
۸ قطعه نگاتیو سیاه و سفید از گردهمایی مردم در روز سخنرانی ابوالحسن بنی صدر در

دانشگاه منابع طبیعی گرگان

عکس‌های علی ابراهیمی

علی ابراهیمی فرزند عبدالرحمن، در یازدهم خردادماه ۱۳۴۲ در محله باغشاه گرگان متولد شد. او کار عکاسی را از حدود ۱۲ سالگی (سال ۱۳۵۴) با یک دوربین لوبیتل، با موضوع عکس‌های خانوادگی شروع کرد. ابراهیمی در سال ۱۳۵۷ با یک دوربین زنیط از تظاهرات انقلابی مردم گرگان عکاسی کرده و تا ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷ عکس‌هایی از محوطه شهربانی و زندان گرگان گرفت که متأسفانه نگاتیو و اصل عکس‌های وی اغلب از بین رفته‌اند. وی مدتی به صورت سیار به کار عکاسی مشغول بود، چنانکه در پشت برخی از عکس‌های او که از آن دوران باقی مانده، اثر مهر «عکاسی سیار» به چشم می‌خورد. از مجموع عکس‌های وی تاکنون ۴ قطعه عکس رنگی از وقایع روز ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ بازیافت و به مرکز اسناد تاریخی مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء شده است.

عکس‌های برادران سیدین

سیدضیاء سیدین فرزند سید رحمان، در بیست و نهم بهمن ماه ۱۳۴۳ خورشیدی در محله میرکریم گرگان متولد شد. او از سال ۱۳۵۶ کار عکاسی را با یک دوربین «یاشیکا» و با موضوع عکس خانوادگی شروع کرد.

سید شجاع سیدین فرزند سید رحمان، در سی‌ام شهریور ۱۳۴۵ خورشیدی در محله میرکریم گرگان متولد شد. او به همراه برادرش سیدضیاء از حدود سال ۱۳۵۶ خورشیدی کار عکاسی را با یک دوربین یاشیکا شروع، و در کنار برادرش از اغلب وقایع انقلاب در گرگان عکاسی کرده است.

برادران سیدین عکاسی از وقایع انقلاب را به تشویق خاله‌ی خود، خانم عفت موسوی (از مبارزین انقلابی) از زمان نخستین جنبش‌های انقلابی گرگان در سال ۵۷، شروع کردند، اما متأسفانه نگاتیو عکس‌ها و بخش عمده‌ای از اصل عکس‌ها نیز اکنون در دسترس آن‌ها نمی‌باشد. این دو برادر علاوه بر عکاسی در گرگان، در روز ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ از مراسم ورود امام خمینی (ره) در بهشت زهرا نیز عکاسی کرده‌اند. از مجموع عکس‌های برادران سیدین تعداد ۱۰۵ قطعه عکس سیاه و سفید از نخستین روزهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی موجود است که این تعداد عکس مذکور، به مرکز اسناد تاریخی مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء شده است. از عکس‌های مهم برادران سیدین می‌توان به دو عکس رنگی از؛ شهید سیدنظام‌الدین نبوی در روز ۵ آذر، و شهید برات آبرودی در روز ۱۹ بهمن ۱۳۵۷ در غسالخانه گرگان اشاره نمود که آن‌ها را با دوربین «پولاروید» برداشته‌اند.